

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукова бібліотека імені М. Максимовича
Інформаційно-бібліографічний відділ

**ВИЩА ОСВІТА ТА НАУКА : ІНФОРМАЦІЙНИЙ
БЮЛЕТЕНЬ**

Випуск 2 : Наука в Україні та за кордоном

Київ 2026

Вища освіта та наука : інформаційний бюлетень / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Наук. б-ка імені М. Максимовича, Інформ.-бібліогр. від. ; [упоряд. В. Матюха ; за заг. ред. І. Тіщенко. – Київ : [б. в.], 2026. – Вип. 2 : Наука в Україні та за кордоном. – 50 с.

Представлено список наукових публікацій, в яких розглядається наука як система знань, організаційна структура наукових досліджень, їх класифікація, історія виникнення та розвитку, етапи організації та методологічні основи сучасної науки. Список підготовлений з метою активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, ґрунтовного вивчення окремих тем. Також список має надати читачам зручний пошук у фондах Наукової бібліотеки імені М. Максимовича. Публікації розкривають наукові дослідження, які охоплюють чимало галузей науки і техніки.

Список містить нормативні документи в галузі науки, статті українських та зарубіжних дослідників, матеріали наукових конференцій тощо.

Адресовано широкому колу читачів, причетних до наукової діяльності: науковцям, викладачам, аспірантам, здобувачам вищої освіти, тощо.

Зміст

Нормативні документи в галузі науки.....	5
Фінансування науки	7
Історія науки в Україні.....	8
Огляд науки в Україні.....	10
Наука під час війни.....	19
Археологія.....	22
Філологія.....	24
Персоналії філологів.....	29
Ковалів Юрій Іванович – літературознавець, поет, критик.....	29
Жовтобрюх Михайло Андрійович – мовознавець	30
Дмитренко Микола – фольклорист	30
Міжнародне наукове співробітництво	30
Наука за кордоном	32
Національна академія наук України.....	36
Національна академія педагогічних наук України	37
Мала академія наук	39
Вчені КНУ – учасники світових наукових проєктів.....	39
Видатні особистості в науці	40
Айзенберг Яків Єйнович – вчений, радіотехнік	40
Березовський Максим Созонтович – класик європейської музики.....	41
Борисенок Степан Гнатович – історик права.....	41
Вегнер Карл Теодорович – ортопед-травматолог	41
Готалов-Готліб Артемій – історик	41
Декарт Рене (René Descartes) – філософ, фізик, фізіолог, математик.....	42
Динник Олександр Миколайович – механік	42
Ісаєвич Ярослав Дмитрович – історик; академік	43

Ковальчук Андрій Васильович – лікар.....	43
Ломинський Федір Іванович – гістолог	44
Михалевич Володимир Сергійович – кібернетик.....	44
Павловський Іван Францович – архівознавець.....	45
Пономарів Олександр Данилович – мовознавець	45
Пулюй Іван Павлович – фізик та електротехнік	46
Примаченко Марія Оксентіївна – видатна художниця	46
Сковорода Григорій Савич – філософ.....	47
Соколова Вікторія – хімік.....	48
Хрептовський Ахіль – лікар.....	48
Шор Наум Зуселевич – кібернетик	49
Юркевич Памфіл – філософ.....	49
Яворницький Дмитро – історик	49

Нормативні документи в галузі науки

1. **Верховна Рада України** на своєму засіданні "Щодо розвитку дослідницької інфраструктури та підтримки молодих учених" // *Голос України*. – Київ, **2026**. – 27 лют. (№ 39). – С. 2.

Верховна Рада 25 лютого прийняла Закон щодо розвитку дослідницької інфраструктури та підтримки молодих учених (реєстр. № 10218).

2. **Деякі питання фінансування основної діяльності державних наукових установ, наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок закладів вищої освіти** : постанова КМУ від 4 березня 2026 р. № 339 // *Урядовий кур'єр*. – Київ, **2026**. – 21 берез. (№ 63). – С. 4.

3. **Оплата праці у сфері освіти і науки**: відбулося засідання Комітету з питань освіти, науки та інновацій // *Голос України*. – Київ, **2026**. – 10 квіт. (№ 69). – С. 4.

4. **Підписано указ про п'ятикратне збільшення президентських грантів для молодих учених і докторів наук** // *Голос України*. – Київ, **2026**. – 7 лют. (№ 25). – С. 5.

5. **Про визначення механізму фінансового забезпечення діяльності державних наукових установ, наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок державних закладів вищої освіти з урахуванням результатів їх державної атестації** : постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2026 р. № 116 Київ // *Урядовий кур'єр*. – Київ, **2026**. – 3 лют. (№ 28). – С. 5–6.

6. **Про внесення змін до Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність"** щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених : Закон України № 4794-IX 25 лютого 2026 р. м. Київ // *Голос України*. – Київ, **2026**. – 21 берез. (№ 55). – С. 4–6; Те саме // *Урядовий кур'єр*. – Київ, **2026**. – 24 берез. (№ 64). – С. 3.

7. **Про внесення** змін до Положення про Премію Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій : постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2025 р. № 1564 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2025**. – 6 груд. (№ 250). – С. 4–5.

8. **Про затвердження** Положення про інформаційно-комунікаційну систему грантової підтримки освітніх і наукових ініціатив Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту : постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2026 р. № 57 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2026**. – 23 січ. (№ 19). – С. 5.

9. **Про передачу** цілісного майнового комплексу Державної навчально-наукової установи "Академія фінансового управління" у відання Національної академії наук : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 січня 2026 р. № 57-р // Урядовий кур'єр. – Київ, **2026**. – 28 січ. (№ 23). – С. 4.

10. **Про присудження** Премії Верховної Ради України молодим ученим за 2025 рік : постанова Верховної ради України від 4 грудня 2025 р. № 4713-IX // Голос України. – Київ, **2025**. – 9 груд. (№ 236). – С. 6–7

11. **Про реалізацію** експериментального проекту щодо створення дослідницьких центрів передового досвіду : постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2025 р. № 1602 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2025**. – 9 груд. (№ 251). – С. 3–4.

"Дослідницький центр передового досвіду - науково-навчальний структурний підрозділ закладу вищої освіти, до складу якого можуть входити інші підрозділи закладу вищої освіти, створений у співпраці з партнерами з метою концентрації ресурсів, знань, досвіду та інноваційного потенціалу для розвитку та підтримки провадження наукової, науково-технічної, інноваційної та освітньої діяльності, що функціонує для проведення прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок та комерціалізації їх результатів, підготовки фахівців та

наукових, науково-педагогічних кадрів, а також розвитку співпраці з реальним сектором економіки; організатор конкурсу – МОН, що приймає рішення про проведення конкурсного відбору закладів вищої освіти, на базі яких будуть створені дослідницькі центри передового досвіду, затверджує його порядок і умови та надає фінансову підтримку закладам вищої освіти, визначеним переможцями за результатами конкурсу; учасник конкурсу – заклад вищої освіти, який подав заявку на участь у конкурсі".

12. Про схвалення Концепції підтримки та розвитку кадрового потенціалу сфери наукової і науково-технічної діяльності "Національна система дослідників України" : розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2025 р. № 1389-р // Урядовий кур'єр. – Київ, **2025**. – 12 груд. (№ 254). – С. 14.

13. Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань збереження та розвитку академічного сектору науки : постанова Верховної Ради України 11 березня 2026 р. № 4815-ІХ м. Київ // Голос України. – Київ, **2026**. – 13 берез. (№ 49). – С. 5.

14. Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань збереження та розвитку академічного сектору науки : Постанова Верховної Ради України 11 березня 2026 р. № 4815-ІХ м. Київ // Голос України. – Київ, **2026**. – 13 берез. (№ 49). – С. 5.

15. Про щорічні гранти Президента України молодим вченим та докторам наук : Указ Президента України від 26 січня 2026 р. № 81/2026 // Урядовий кур'єр. – Київ, **2026**. – 28 січ. (№ 23). – С. 3.

Фінансування науки

16. Харламова Г. Фінансування наукової сфери в Україні: проблематика та напрями змін / Г. Харламова, М. Наумова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – Київ, **2025**. – Вип. 2 (227). – С. 89–98.

Проаналізовано модель фінансування науки в Україні, зокрема і її основні джерела, динаміку та вплив на науково-дослідну діяльність. Дослідження ґрунтується на статистичних даних і сучасних теоретичних підходах до фінансування науки. Особливу увагу приділено ролі державного та приватного фінансування, а також їхньому впливу на загальні витрати на наукові дослідження та розробки. Метою дослідження є вивчення сили впливу релевантних факторів на залежну змінну – обсяг фінансування науки в Україні для формування стратегічного бачення.

Історія науки в Україні

17. **Балишев М. А.** До історії формування та розвитку Харківської наукової школи планетології / М. А. Балишев, Ю. Ю. Коваль // *Космічна наука і технологія*. – Київ, **2025**. – Т. 31, № 4 (155). – С. 62–75.

18. **Бурдейний А.** Про що нам нагадує і до чого зобов'язує "ювілей" Емського указу? / А. Бурдейний // *Українська літературна газета*. – Чернівці, **2026**. – Берез. (№ 3). – С. 6–7.

"У 2026 році будемо відзначати багато ювілейних і пам'ятних дат. Серед них 150-літні ювілеї відомих діячів української літератури Іларіона Свенцицького, Сергія Єфремова, Спиридона Черкасенка, Мирона Кордуби, Ольги Андрієвської. Але цього року минатиме також і чорний "ювілей" Емського указу. І про цю дату слід пам'ятати. 30 травня 1876 року імператор всея Русі Олександр II у німецькому містечку Емс підписав указ про повну заборону українського письменства. Він забороняв друкувати книги українською мовою, викладати нею у початкових школах, влаштовувати концерти з українськими піснями чи театральними виставами. В 1878 році на Паризькому літературному конгресі Михайло Драгоманов виступив проти шовінізму російського уряду та на захист української мови і культури і різко засудив Емський указ.

19. **Дзевульська І.** Науково-дослідницька діяльність київської анатомічної школи: від витоків до сьогодення / І. Дзевульська, О. Маліков

// Український науково-медичний молодіжний журнал. – Київ, 2024. – № 2 (147). – С. 133–136.

20. Демчук С. Яскраве відлуння "темних віків" / С. Демчук ; спілкувалася А. Луканська // Освіта і суспільство. – Київ, 2026. – № 1 (88). – С. 23.

Наші уявлення про "темні віки" не відповідають дійсності, – стверджує доцентка кафедри історії мистецтв КНУ імені Тараса Шевченка медієвістка, дослідниця історії повсякдення західноєвропейських країн. Стефанія Демчук. Широкому загалу вона відома як авторка книжок "Доба постів і карнавалів" та "Від бобра до фазана. Їжа західноєвропейського Середньовіччя", тож інтерв'ю розпочалося з уявного екскурсу у ті далекі й безперечно цікаві часи. – "Бібліотечні фонди склалися із манускриптів. Книгозбірні були і при університетах, і при монастирях. Але університети як явище з'явилися з розвитком міст, а до цього осередками науки й освіти були саме монастирі. Ми чомусь більше говоримо про переслідування науки церквою, хоча насправді церква була якраз джерелом нових знань. При монастирях працювали скрипторії – майстерні зі створення рукописних книжок, за якими, ми й можемо вивчати інтелектуальну історію тієї доби. Папір ще не був поширений на території Європи – писали на пергаменті з вичиненої шкіри, при цьому заради одного манускрипта під ніж могли відправити ціле стадо корів або кіз! Книжки часто приковували спеціальними ланцюгами, щоб вберегти від крадіжки".

21. Ємець-Доброносова Ю. Віталій Туренко: "Між земним і небесним. Тексти піфагорійців" / Ю. Ємець-Доброносова // Критика. – Київ, 2025. – Число 9/10. – С. 38.

У пропонованій монографії вперше у вітчизняній гуманітаристиці пропонується комплексний та систематичний погляд на античну піфагорійську традицію, що розкривається у трьох ключових аспектах: студії, постаті та праці (трактати, листи, фрагменти). Висвітлюються теоретико-методологічні засади дослідження піфагорійства, а також

історико-філософські та філологічні аспекти і питання, пов'язані з цією традицією. Особлива увага приділяється постаті Піфагора та приписуваним йому працям. Подано вперше українською мовою свого роду "Pythagoreorum Opera" – корпус праць 50 піфагорійців VI ст. до н.е. – II ст. н.е. (понад 70 трактатів, листів, фрагментів).

22. **Короткий** нарис історії Наукового товариства анатомів України, гістологів, ембріологів та топографоанатомів України: від створення до сьогодення / О. Л. Аппельханс, О. П. Мельник, В. Б. Раскалей, Л. М. Яременко // Український науково-медичний молодіжний журнал. – Київ, **2024**. – № 2 (147). – С. 28–29.

23. **Косовець О.** Кінські плавні відроджуються. Про недоцільність відновлення Каховського гідровузла / О. Косовець // Україна молода. – Київ, **2026**. – 1 квіт. (№ 13). – С. 6.

Енергетичний. екологічний і історичний виміри. чому відновлювати Каховський гідровузол недоцільно. Багатолітній директор заповідника "Асканія-Нова", кандидат біологічних наук, заслужений природоохоронець України, Віктор Гавриленко, який у розмові з одним із авторів сказав, що Каховське водосховище має бути суттєво зменшене за рахунок мілководних ділянок, а вивільнені землі – повернуті у природу. Постанову ж Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 року № 730 "Про реалізацію експериментального проєкту "Будівництво Каховського гідровузла на р. Дніпро. Відбудова після руйнування Каховської ГЕС..." слід вважати поспішною і як таку, що не враховує помилок минулого".

24. **Пачковський Ю. Ф.** Катерина Грушевська та соціологічний дискурс європейської соціогуманітаристики 20–30-их рр. ХХ ст. / Ю. Ф. Пачковський, Т. Д. Лапан // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – Львів, **2020**. – Вип. 14. – С. 3–15.

Огляд науки в Україні

25. **Безклубий І. Ф.** Визначеність приватно-правової природи етичних принципів для технологій штучного інтелекту / І. Ф. Безклубий // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Право. – Івано-Франківськ, **2025**. – Вип. 19 (31). – С. 212–222.

26. **Бондаренко М.** "Helicopter view" на стратегію: Чому іноді слід зробити крок назад, щоб просунути вперед, і до чого тут соціологія / М. Бондаренко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – Київ, **2025**. – № 4. – С. 191–201.

Розкрито головні характеристики створення стратегічних мап, продемонстровано способи їх використання. Пояснено зміст накладання компонентів мапи на її осі (видимості цінності та еволюції). На підставі поєднання стратегічного та соціологічного підходів показано, яким чином використання циклу може допомагати аналітиці й дослідженням. Продемонстровано особливу значущість соціології для опису та вимірювання стратегічного "ландшафту" та "клімату", що визначають позиціонування сил у бізнесі чи політиці.

27. **Войтенко О. В.** Психологічне забезпечення професійного благополуччя академічних працівників: ключові аспекти та стратегії / О. В. Войтенко // Вісник Національного університету оборони України. – Київ, **2025**. – № 4 (86). – С. 47–54.

28. **Гіль Г. М.** Метеорологічні спостереження у Києві / Г. М. Гіль // Праці Центральної геофізичної обсерваторії. – Київ, **2005**. – Вип. 1 (15). – С. 37–38.

29. **Грищенко В.** Чому спішать лелеки, не чекаючи тепла? / В. Грищенко // Київський університет. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 6.

Наукові дослідження у Канівському природному заповіднику.

30. **Гундорова Т.** Еко-Чорнобиль: "рослини стануть нашими провідниками..." (на берегах "Післячорнобильської бібліотеки") / Т. Гундорова // Критика. – Київ, **2025**. – Число 7/8. – С. 35–39.

Рец. на кн.: Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Київ, 2005. 263 с. Тамара Гундорова переосмислює Чорнобиль як символ кінця сучасної епохи та початку "суспільства ризику", вводячи концепцію еко-сублімного та нову культуру взаємодії людини з природою після катастрофи.

31. **Деревянко Б. В.** Про перспективи розвитку науки господарського права та господарсько-правового забезпечення відносин у сфері економіки / Б. В. Деревянко // Другі наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова : 3 лип. 2020 р. / НАН України, Від-ня економіки, Каф. госп. права та госп. процесу Ін-ту права Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка [та ін. ; упоряд.: Р. А. Джабраїлов, В. В. Резнікова, О. Ю. Ілларіонов]. – Київ, **2020**. – С. 35–39.

32. **Добродум О.** Філософія харизми / О. Добродум // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 47.

Рец. на кн.: Крилова (Світла) В. Харизма людини. Харизма людини і спільноти. Від теорії до практики. 2025. 508 с. У книзі доктора філософських наук Вселени Світлої представлена інноваційна теорія харизми. Показано, що харизма дає людині можливість притягувати увагу, впливати, актуалізувати інших у співтворчості або маніпулювати ними, змінюючи при цьому навіть хід історії. Виявлена і розвинута харизма сприяє досягненню повноти життя і самореалізації людини у суспільстві. В своїх конструктивних формах харизма є показник зрілості й цілісності людини і спільноти, вона дає можливість розширювати власну відповідальність у різних сферах життя, розвиваючись, та проявляючи у них креативність.

33. **Ільченко М.** Нова парадигма керування світлом і радіохвилями / М. Ільченко // Світ. – Київ, **2025**. – Листоп. (№ 22). – С. 3.

Ця назва взята з цитати професора Девіда Р. Сміта з Університету Каліфорнії в Сан-Дієго, який у 2000 році вперше експериментально здійснив

теоретично передбачуване з 1968 року явище негативного заломлення у матеріалах з від'ємними діелектричною та магнітною проникностями. Як матеріал було використано так звані розрізні кільцеві резонатори (SRR – Split Ring Resonators), запропоновані професором Джоном Б. Пендрі з Імперського коледжу Лондона для імітації на мікрохвилях магнітних відгуків, не властивих природним матеріалам.

34. **Калакура Я.** Людство перед прірвою: застереження знаного українського вченого-хірурга / Я. Калакура // Українська літературна газета. – Чернівці, **2026**. – Січ. (№ 1). – С. 19.

Рец. на кн.: Радзіховський А. Людина і Всесвіт: минуле, сучасне, майбутнє. – Київ, 2025. 348 с. Анатолій Радзіховський добре відомий не лише як авторитетний вчений-хірург, але й як мислитель, публіцист, художник, поет і громадський діяч.

35. **Клюшин Д. А.** Задача масоперенесення з межею насичення та обмеженнями на потоки у пористій системі зі структурою графу / Д. А. Клюшин, В. А. Колесников, С. І. Ляшко // Кібернетика та системний аналіз. – Київ, **2026**. – Т. 62, № 1 – С. 78–88.

36. **Коваль І. Ф.** Участь суб'єктів наукової діяльності в інноваційних відносинах / І. Ф. Коваль, Н. В. Щербакова // Другі наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова : 3 лип. 2020 р. // НАН України, Від-ня економіки, Каф. госп. права та госп. процесу Ін-ту права Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка [та ін. ; упоряд.: Р. А. Джабраїлов, В. В. Рєзнікова, О. Ю. Ілларіонов]. – Київ, **2020**. – С. 76–82.

37. **Колибо Д. В.** Відомі-невідомі клітини, які захищають життя / Д. В. Колибо ; спілкувалася Л. Остролуцька // Світ. – Київ, **2025**. – № 22. – С. 6.

Нобелівську премію з фізіології та медицини 2025 отримали Фред Рамсделл із Сан-Франциско, Мері Брункоу з Сієтла (штат Вашингтон) та Шимон Сакагучі з Осацького університету в Японії. Це премія за дослідження, що визначило "охоронців імунної системи", яких називають регуляторними T-

клітинами. Розмова про Нобелівських лауреатів та їхні відкриття з Денисом Володимировичем Колибо – доктором біологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАН України, головним науковим співробітником відділу молекулярної імунології Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, а також викладає в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Національному університеті "Києво-Могилянська Академія".

38. **Костенко О.** В чому причина тотальної кризи "академічної доброчесності" сьогодні? / О. Костенко // Юридичний вісник України. – Київ, **2025**. – 17–31 груд. (№ 26). – С. 15.

Автор статті критикує сучасний підхід до забезпечення академічної доброчесності через законодавство, вважаючи його проявом позитивістської ілюзії. Для вирішення проблеми академічної недоброчесності необхідне поєднання соціальних реформ, які зроблять доброчесність вигідною, та законодавчих заходів. Наголошується, що цінування змісту наукової праці, а не формальних критеріїв, є ключем до забезпечення академічної доброчесності.

39. **Листопад О.** Казкові ліси потребують реального захисту / О. Листопад // Світ. – Київ, **2025**. – Жовт. (№ 19). – С. 1, 7.

"Коли поглянули на всю територію Європи, виявилось, що на європейському континенті є лише два великих масиви, де збереглися природні ліси, квазіпраліси й праліси. Один, з домінуванням хвойних – на півночі у Скандинавії, здебільшого це гірські ліси. А другий – у Карпатському регіоні. Протягом ХХ століття, навіть попри те, що приходило усвідомлення цінності цих лісів, ми їх продовжували втрачати – і в Західній Європі, і в Центральній (особливо інтенсивно), і в Україні. Збереглись там, куди не міг зайти лісівник. Тому, коли ми часто чуємо від шановних представників лісової галузі, що ліси вирости завдяки лісівникам, це лукавство.

40. **Листопад О.** Публічні інвестиції в науку / О. Листопад // Світ. – Київ, **2025**. – Груд (№ 23). – С. 1, 5.

Круглий стіл в ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" продемонстрував, як наукові розробки з високою технологічною готовністю можуть стати основою для публічних інвестиційних проєктів. Як перетворити наукові досягнення на повноцінні інвестиційні проєкти? Саме це й обговорювали учасники круглого столу "Комерціалізація наукових розробок НАН України". За приклад узяли науково-технічні розробки НАН України з високим ступенем технологічної готовності.

41. **Луканська А.** Випробування білим континентом / А. Луканська // Київський університет. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 5.

Команда XXXI Української антарктичної експедиції розпочинає роботу на станції "Академік Вернадський". Уперше за історію наших досліджень білого континенту експедицію очолює жінка – метеорологиня Анжеліка Ганчук, випускниця КНУ 2018 року та співробітниця Географічного факультету. Про те, чому саме її обрали керівницею колективу зимівників, ми розпитали заступницю директора з наукової роботи НАНЦ Ірину Козерецьку.

42. **Мартинюк В.** Астробіологія: короткий історичний екскурс, її сучасний стан та перспективи розвитку в Україні / В. Мартинюк, Ч. Кокелл // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Біологія. – Київ, **2025**. – Вип. 1 (100). – С. 5–14.

43. **Наука** в фотооб'єктиві / спілкувалася А. Луканська // Київський університет. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 5.

Фото- та відеорепортажі випускниці КНУ, біолога та зоолога Зої Швидкої не залишають байдужими відвідувачів Facebook-сторінки Національного антарктичного наукового центру (НАНЦ). Своїми враженнями від зимівлі на "Вернадському" в складі XXX експедиції дослідниця поділилася з нами через відеозв'язок.

44. **Нафтохімія** майбутнього. Як зростають попит і ризики // Україна молода. – Київ, **2026**. – 4 берез. (№ 9). – С. 10.

Нафтохімічна продукція.

45. **Пилипенко М.** Українська премія L'Oreal-UNESCO "Для жінок у науці" / М. Пилипенко // Світогляд. – Київ, **2025**. – Т. 20, № 3 (113). – С. 60–66.

До дорадчої ради Української премії входить Булавін Леонід, доктор фізико-математичних наук, академік НАН України. Завідувач кафедри молекулярної фізики фізичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Переможницями стали вчені Університету: Катерина Тереміленко, докторка хімічних наук; Олеся Кучерів, докторка філософії зі спеціальності "Хімія", молодша наукова співробітниця; Оксана Крупка, кандидатка хімічних наук; Олена Кизима, докторка фізико-математичних наук.

46. **Про ШІ** вже пишуть підручники / інф. "Світу" // Світ. – Київ, **2025**. – Листоп. (№ 22). – С. 3.

У Видавничому домі "Академперіодика" Національної академії наук України побачив світ підручник "Системи і методи штучного інтелекту", підготовлений академіком НАН України Михайлом Згуровським і професором Юрієм Зайченком. Видання створив навчально-науковий комплекс "Інститут прикладного системного аналізу" МОН України і НАН України у межах Цільової комплексної програми "Наукові основи функціонування та забезпечення умов розвитку науково-видавничого комплексу Національної академії наук України".

47. **Радченко А.** Соціальні комунікації і наукові журнали: необхідність залучення і нові можливості / А. Радченко // Бібліотечний вісник. – Київ, **2025**. – № 3 (279). – С. 3–15.

48. **Резнік Я.** Феномен соціокультурного дисенсусу: теоретичні інтерпретації та імперичні дослідження у світовій соціології / Я. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – Київ, **2025**. – № 4. – С. 149–179.

Здійснено огляд теоретичних інтерпретацій та емпіричних досліджень соціокультурного дисенсусу у світовій соціології. Проаналізовано трактування феномену дисенсусу у працях Р. Дарендорфа, Е. Шилза,

В. Оберта, В. Волеса та інших. У цих працях соціологічне поняття дисенсусу презентується як теоретичний антипод та доповнення поняття консенсусу. Поняття консенсусу та дисенсусу були розбудовані в конкурувальних макросоціологічних теоретичних традиціях структурного функціоналізму й теорій соціального конфлікту, але взаємно доповнюють одне одного у спільному аналітичному контексті досліджень.

49. **Семенов В. В.** Метод операторної екстраполяції для варіаційних нерівностей та його застосування / В. В. Семенов // Кібернетика та системний аналіз. – Київ, **2025**. – Т. 61, № 4. – С. 104–117.

50. **30 років** під небом Антарктики: досвід КНУ // Київський університет. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 4.

51. **Фруктова Я.** Професійне вигорання в системі "людина–людина": неможливо уникнути? / Я. Фруктова // Вечірній Київ. – Київ, **2025**. – Верес. (№ 6). – С. 22–23.

Хоча термін "професійне вигорання" став широко вживаним лише у другій половині ХХ століття, розробку його концептуальних засад можна простежити в історії медицини та соціології. Ще в 1869 році американський невролог Джордж Бірд описав стан "неврастенії", спричинений виснаженням нервової системи, який він спостерігав у "цивілізованих, інтелектуальних спільнотах".

52. **Холявкіна Т. В.** Інтелектуальна система розпізнавання емоційного стану аудиторії / Т. В. Холявкіна, Д. А. Рибак // Наукоємні технології. – Київ, **2025**. – № 1 (65). – С. 47–54.

53. **Шабачька С. А.** Штучний інтелект у медицині та освіті / С. А. Шабачька // Український науково-медичний молодіжний журнал. – Київ, **2025**. – № 1 (153). – С. 160–161.

54. **Шановні** науковиці, аспірантки, студентки, викладачки! // Юридичний вісник України. – Київ, **2026**. – 1–15 лют. (№ 2). – С. 6.

11 лютого відзначається Міжнародний день жінок і дівчат у науці – свято, яке нагадує нам усім про виняткову роль жінок у створенні знань, інновацій, донесенні їх до аудиторії.

55. Шулікін Д. Всесвітній день науки – 2025: привід обговорити найактуальніше / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2025**. – Листоп. (№ 22). – С. 4.

На честь Всесвітнього дня науки, який відзначається 11 листопада, в інноваційному парку UNIT.City відбулося урочисте і водночас ділове зібрання під назвою "Всесвітній день науки–2025: Україна". Воно об'єднало науковців, представників закладів вищої освіти й наукових установ, уряду, бізнесу, міжнародних організацій і молодих дослідників. Учасники й учасниці обговорили трансформації у сфері науки й інновацій, підтримку молодих учених, партнерство між державою, університетами та бізнесом, а також нові можливості для українських дослідників. Організаторами стали Міністерство освіти і науки України, Рада молодих вчених при МОН, УНТЦ за партнерства Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій, World Bank, UNIT.City та Diiia.City.Union. Після презентації відбулось вручення сертифікатів науковим установам і вишам, які за результатами атестації було віднесено до групи А (біомедичний і суспільно-гуманітарний напрям), а також ЗВО, які отримали найвищі сукупні результати державної атестації за кількома науковими напрямками. Сертифікат отримав ректор КНУ Бугров Володимир.

56. Шулікін Д. Що вивело українську школу системної аналітики у світову наукову еліту / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2025**. – Груд. (№ 23). – С. 1, 3.

Результати досліджень, що поєднують фундаментальну математику та сучасні технології штучного інтелекту і мають практичні застосування у молекулярному моделюванні білків у клітинному середовищі з атомною роздільною здатністю та стратегічному оборонному аналізі – на засіданні президії НАН України представив директор ННК "Інститут прикладного

системного аналізу" КПІ ім. Ігоря Сікорського, член-кореспондент НАН України Павло Касьянов. Він розповів про те, що у фундаментальному блоці доведено теореми існування, неперервності та оптимальності стратегій для процесів зі слабконеперервними перехідними ймовірностями, необмеженими функціями вартості та некомпактними множинами рішень.

57. **Щипцов О.** Цунамі у Чорному морі: чи готова Україна? / О. Щипцов // Світ. – Київ, **2025**. – Листоп. (№ 22). – С. 7.

Щороку п'ятого листопада людство відзначає Всесвітній день поширення інформації про проблему цунамі. Чи є небезпека цунамі для України? Чи готова наша країна до захисту від цієї небезпеки? А також - що роблять для захисту від цунамі інші країни? Найчастіше цунамі обрушується на берег у вигляді вертикальної стіни турбулентної води, яка має велику руйнівну силу. Цунамі є одним із проявів морських геологічних небезпек. До них також належать підводні землетруси або землетруси, що виникають неподалік від моря; підводні зсуви, рухи тектонічних плит вздовж активних розломів, потенційні викиди газу з донних відкладів моря та екстремальні метеорологічні явища. І хоча цунамі трапляються рідше, ніж інші природні катастрофи, через свою руйнівну силу та швидкість вони є серйозною загрозою для прибережних і морських територій і громад.

Наука під час війни

Війна – це протистояння не тільки людських м'язів і нервів, але це ще й протистояння інтелекту. Саме наука поруч з сектором безпеки і оборони та дипломатією стала третьою рушійною силою у протистоянні російській агресії

58. **Боброва Л.** Життєстійкість як умова продуктивної життєдіяльності / Л. Боброва // Освіта і суспільство. – Київ, **2026**. – № 1. – С. 18–19.

Опанування або копінг-стратегії – це переважно свідомі зусилля особистості, що виникають у ситуаціях загрози й спрямовані на подолання труднощів та розв'язання проблем. Поведінкові копінг-стратегії поділяють

на пасивні та активні. Результати досліджень свідчать, що більшість українців спираються на власні особистісні ресурси. Вони постають як складова динамічного процесу життєстійкості, що поєднує внутрішні можливості із соціальними зв'язками та активною позицією, забезпечуючи здатність ефективно реагувати на виклики сучасності.

59. **Васильченко Б.** Без сорому відповідальності. До сорокових роковин катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції / Б. Васильченко // Україна молода. – Київ, 2026. – 8 квіт. (№ 14). – С. 7.

"Сорок років минуло від того дня, коли в мальовничому місті Прип'ять, розташованому на березі річки з такою ж назвою, з населенням понад тридцять тисяч чоловік прогриміло... Істинних, головних причин того планетарного нещастя ще й досі не названо. Як спочатку, так і донині вся увага сфокусована на експерименті, який у ніч із 25 на 26 квітня провели головний інженер Фомін, його заступник Дятлов та персонал станції. Головні причини аварії, треба визнати, головні її винуватці були не ті, що були названі на суді. Питання будівництва атомної електростанції виникло в керівництва республіки десь у середині шістдесятих років. А місце розташування АЕС неподалік Києва партійне керівництво тоді не хвилювало. Правда, категорично був проти такого будівництва біля Києва тодішній президент академії наук Борис Патон та ще дехто з Кабінету Міністрів України. Але все тоді вирішувалося в Москві, і на виконання її волі в 1968 році за підписами Шелеста і Щербицького вийшла постанова ЦК Компартії і Ради Міністрів України про будівництво атомної електростанції в Чорнобильському районі Київської області біля села Копачі".

60. **Волкова Г.** Володар дронів / Г. Волкова // Україна молода. – Київ, 2026. – 11 берез. (№ 10). – С. 8–9.

Аеророзвідник з Полтави Роман Чабановський – про еволюцію БпЛА і тактику ворога.

61. **Досвід** материнства під час війни – у фокусі уваги науковців // Київський університет. – Київ, **2026**. – № 1. – С. 5.

62. **Калмикова Л.** Професійна реабілітація та соціальна інтеграція ветеранів війни: проблеми, пошуки і шляхи реалізації / Л. Калмикова // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 38–39.

63. **Людський** капітал у повоєнному відродженні України / інф. "Світу" // Світ. – Київ, **2025**. – Груд. (№ 23). – С. 3.

"Освіта, наука, інновації: людський капітал у повоєнному відродженні України" – так називався Міжнародний форум, організаторами якого виступили Українська Рада Миру, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, Мала академія наук України, КНУ імені Тараса Шевченка, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, УСПП, Українська асоціація зовнішньої політики України та Український Альянс.

64. **Ходосевцев О.** Злочини проти довкілля: екоцид / О. Ходосевцев // Світ. – Київ, **2025**. – Груд. (№ 23). – С. 7.

Член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук, професор, провідний науковий співробітник інституту ботаніки НАН України Олександр Ходосевцев виступив на засіданні Президії Академії з доповіддю "Екоцид природного середовища України внаслідок російської агресії". Чому ця тема особливо актуальна саме зараз як для юристів, так і для екологів?

65. **Шулікін Д.** Гуманітарне розмінування: рішення для безпеки й збереження життя / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2025**. – Жовт. (№ 19). – С. 1, 3.

Сьогодні надзвичайно актуальними є питання пошуку технологій, які дадуть змогу швидше і безпечніше очищати наші території від наслідків війни, а також – підтримка відповідних інновацій і дослідницьких команд. Саме це і мав на меті Конкурс рішень з гуманітарного розмінування TechBridge x Sikorsky Innovation Challenge, що відбувся в КПІ ім. Ігоря

Сікорського. Разом з Київською політехнікою захід організували Інноваційний холдинг Sikorsky Challenge, платформа UK Ukraine TechBridge, Міністерство цифрової трансформації України й Уряд Великої Британії. Ініціатива була започаткована в рамках спільної програми UK-Ukraine TechBridge (платформа для зв'язку британських та українських технологічних екосистем) і холдингу Sikorsky Challenge. Також конкурс є частиною ширшої співпраці з Мінцифри, урядом Великої Британії та науковим парком "Київська політехніка".

66. **Шулікін Д.** Орієнтуємось на нобелівських лауреатів / Д. Шулікін // Світ. – Київ, **2025**. – Жовт. (№ 19). – С. 1.

6 жовтня у Києві відкрилася сесія загальних зборів НАН України, підсумком якої став аналіз п'ятирічного періоду роботи та перезавантаження керівного складу Академії. За цей "академічний тиждень" обрано президента НАН України, членів Президії та керівників відділень НАНУ. Відповідно до Статуту НАН України у сесії взяли участь академіки та члени-кореспонденти НАН України, а також делеговані наукові працівники установ Академії. Відкриваючи засідання, Президент НАН України академік Анатолій Загородній зазначив, що звітна сесія є важливим підсумком п'ятирічної роботи Академії, яка за цей час пройшла через безпрецедентні виклики.

Археологія

67. **Головко Т.** У пошуках паралелей між "тоді" і "завтра" або чи здатна історія минулих цивілізацій визначити майбутнє людства? / Т. Головко // Українська літературна газета. – Чернівці, **2025**. – Жовт. (№ 10). – С. 4–5, 48.

Рец. на кн.: Тведт Т. Історія світу. Минуле як дзеркало сьогодення. Перекл. з норвез. М. Никончук. Харків, 2023.

Сучасний світ переповнений численними дослідженнями, версіями, здогадами про те, як діяння минулих епох впливають на дні нинішні і що

вони несуть майбутньому. Зустрічаємося з цим мало не щодня, дивуючись і захоплюючись талантом тих, хто невпинно й послідовно прагне віднайти, встановити істину. Серед них – і норвезький вчений, письменник та режисер Тер'є Тведт зі своєю книгою "Історія світу. Минуле як дзеркало сьогодення" (переклад з норвезької Микити Никончука), яка побачила світ у харківському видавництві "КСД".

68. **Коляденко Д.** Небесні образи трипільських божеств / Д. Коляденко // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 25–31 груд. (№ 51/52). – С. 3.

69. **Мосенкіс Ю.** Золотий та срібний віки Трипілля / Ю. Мосенкіс, Д. Коляденко // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 15–28 січ. (№ 2/3). – С. 11.

Нині широкоживаною є метафора "золотий вік" на позначення розквіту, процвітання, але не взагалі, а саме в минулому. Образ сягає давньоримської літератури – відомого поета Овідія.

70. **Мосенкіс Ю.** Місячний календар трипільської богині / Ю. Мосенкіс // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 25–31 груд. (№ 51/52). – С. 3.

Трипільська Венера – це глиняна статуетка висотою 15–16 см з явно окресленим животиком, що символізує вагітність. На тілі богині є численні отвори, через які, ймовірно, простягали мотузочки при використанні у певних ритуалах. На нього нанесені також візерунки за допомогою ангобу – фарби на основі рідкої глини.

71. **Мосенкіс Ю.** Трипільські зоряні карти, яким понад 5000 років / Ю. Мосенкіс // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 8–14 січ. (№ 1). – С. 11.

Трипільські зображення на посуді та статуетки втілюють сакральні образи сузір'їв та їх комбінацій. Так, статуетки богині з ромбом на лоні символізують сузір'я Діви з ромбоподібним сузір'ям Ворона під ним, а глиняні рогаті трони – "рогате" сузір'я Чаші поряд. Фігура людини з двох трикутників позначає сузір'я Оріона відповідної форми, а постать із трьох трикутників один на одному – сузір'я Оріона й Зайця під ним. трипільці вже понад 5000 років тому знали цілу низку сузір'їв та їх комбінацій,

використовуючи їх як сакральні календарі. Трипільські сузір'я далеко випереджають шумерські, згадані в епосі про Гільгамеша (найдавніші версії – кінця III тис. до н.е.).

72. **Мосенкіс Ю.** Трипільські обряди в українських казках? / Ю. Мосенкіс // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 16–22 жовт. (№ 41). – С. 10.

73. **Самченко В.** Трипільські праміста і знаки / В. Самченко // Україна молода. – Київ, **2025**. – 24 груд. (№ 51). – С. 10.

Принаймні половина населення сучасної України по материнській лінії веде свій родовід від трипільців, – каже професор, доктор історичних наук, археолог Михайло Відейко. І це одна з причин, чому про трипільську культуру маємо знати більше. Проте не єдина. Це наша земля і, відповідно, це наша історія. Тому трипільська спадщина розглядається як доказ тисячолітньої тяглості української цивілізації та як ресурс для формування сучасного культурного нарративу. Про це говорили учасники суспільного діалогу "Трипільля: культурний код України. Наука, ідентичність, національна безпека", який нещодавно відбувся у Києві. Цей захід у наповненій залі "Укрінформу" є першим із багатьох запланованих у масштабній ініціативі "Україна. Світ Трипільля" натхненником якої став третій президент України Віктор Ющенко.

74. **Федорів М.** Хто вони – анти / М. Федорів // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – № 47. – С. 14.

Всесвітньо відомий історик і просвітянин Михайло Грушевський вважав їх предками українського народу. Вчені археологи вважають їх представниками Пеньківської археологічної культури. За Йорданом, вони жили між Дністром і Дніпром. За словами візантійського історика Прокопія (490–562), їхні оселі були побудовані на сході Азовського моря.

Філологія

75. **Баган О.** Що робити з російською літературою? / О. Баган // Українська літературна газета. – Чернівці, **2026**. – Берез. (№ 3). – С. 45.

13 березня в Національному університеті "Києво-Могилянська академія" на платформі кафедри літературознавства ім. Володимира Моренця відбувся круглий стіл, присвячений широкій темі "російська культура і ментальність крізь призму літератури: форми експансії, ідентичність, постімперські дискурси". Акція була організована в контексті днів науки в університеті і мала за мету представити проблематику можливих системних студій про російську цивілізацію і культуру як спеціального курсу.

76. **Гордон О.** Літературна Енциклопедія Черкаського краю / О. Гордон // Українська літературна газета. – Чернівці, **2026.** – Берез. (№ 3). – С. 20.

"Літературна енциклопедія Черкащини" авторства Володимира Поліщука – це епічне явище в українському літературознавстві й краєзнавстві, зрештою, в історії української літератури загалом. Ця неймовірно трудомістка праця вимагала постійної творчої наснаги й натхнення, значного обсягу проведення науково-дослідницької, організаційно-методичної, практично-аналітичної роботи як за домашнім робочим столом, так і в alma-mater Черкаського національного університету, в стінах Черкаського обласного й міського архівів, а також в районних архівах, у більшості обласних й міських бібліотек, в редакціях газет, журналів та в інших літературно-наукових і видавничо-поліграфічних інституціях як самої Черкащини, так і України загалом.

77. **Дзюба Т.** "Струго, течеш ти крізь мене, постійно" / Т. Дзюба // Всесвіт. – Київ, **2025.** – № 9/12 (1165/1168). – С. 277–279.

Художня словесність лужицьких сербів – мистецьке явище порубіжжя. Згадується Трофимович Костянтин Костянтинович (1923–1993) – учений-славист, професор Львівського університету, журналіст; Лучук Володимир Іванович (1934–1992) – український письменник та перекладач; Кіто Лоренц (1938–2017) – лужицький письменник, есеїст, перекладач, казкар і байкар. Писав на верхньолужицькій і німецькій мовах. Член Саксонської академії мистецтв.

78. **Кметь В.** Книга і читання: дари духовні / В. Кметь // Українська літературна газета. – Чернівці, **2026**. – Берез. (№ 3). – С. 17.

*Історія давньої української літератури є одним із найцікавіших та на жаль, часто, найігнорованіших напрямків національної гуманітаристики. Так склалося, що навіть при формуванні освітніх проєктів для середньої чи вищої школи питання середньовічної писемної спадщини залишилося в тіні процесів модернізації української культури та становлення політичної нації у новітню добу. Навіть у свідомості багатьох українців "справжній" період розквіту національної літератури пов'язаний з епохою романтизму, творчістю Івана Котляревського, Євгена Гребінки, Тараса Шевченка та всієї плеяди літераторів ХІХ ст., натомість питання витоків мовно-літературної традиції асоціюється з фрагментарним представленням літописних чи гомілетичних пам'яток, зміст та форма яких контрастують архаїкою на тлі "світського" тематичного розмаїття текстів нової доби. Професор Київського університету ім. Т. Шевченка Василь Яременко досліджував тексти давньої української літератури: *Повість врем'яних літ [Текст] : Літопис (За Іпатським списком) / переклад, післяслово та коментарі В. В. Яременка (1990).**

79. **Коляденко Д.** Точні науки підтверджують Святе Письмо / Д. Коляденко // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 20–26 листоп. (№ 46). – С. 10.

80. **Корпусова В.** Оксана Семенік "Марія Примаченко без міфів" / В. Корпусова // Критика. – Київ, **2025**. – Число 9/10. – С. 31.

Монографія історикіні мистецтва Оксани Семенік складається зі вступу і п'яти розділів. У них відповідно до хронології та історичних реалій (подій Другої світової війни, Чорнобильської катастрофи) ретельно досліджено всі періоди життя і творчості Марії Примаченко, а також долю її художньої спадщини. Фінальну частину представлено текстом "Звір війни 2.0. або Замість післямови", у якому авторка аналізує символізм картин мисткині, зокрема серії "Звірі війни", і доводить їхню актуальність

у сучасному контексті. Ці твори, за словами дослідниці, відображають агресивну повномасштабну війну Росії проти України.

81. **Мосенкіс Ю.** Точні науки підтверджують Біблію: від створення світу до всесвітнього потопу / Ю. Мосенкіс, Д. Коляденко // Слово Просвіти. – Київ, 2026. – 5–11 лют. (№ 5). – С. 15.

"Біблія – не тільки культова книга, а й стародавнє джерело різноманітної інформації. Упродовж багатьох століть вона є предметом критики читачів і дослідників, котрі вважають численні викладені в ній відомості неймовірними. Зупинимося на деяких повідомленнях, котрі викликають особливо гостре несприйняття, бо їх уважають невідповідними сучасній науці. Створення світу декілька тисяч років тому. Біблійний текст має чітку внутрішню хронологію..."

82. **Мосенкіс Ю.** Як слід перекладати Шекспіра? / Ю. Мосенкіс // Слово Просвіти. – Київ, 2025. – № 47. – С. 13.

Шекспірові сонети за часом та культурним контекстом значно ближчі до нас, аніж Гомерові гекзаметри. Вони доволі абстрактно-філософічні, конкретної інформації в них мінімум – і тому, здавалося б, їх легко перекладати. Але ні – вони, очевидно, належать до так званих стеганограм: на відміну від криптограм, приховано не тільки інформацію, а й сам факт шифрування? Якщо оригінальний англійський текст містить закодоване послання, то й переклад має хоч якось передати його зміст, а не відтворювати тільки зовнішню форму-прикриття.

83. **Наєнко М.** До таїни Шевченкового слова / М. Наєнко // Слово Просвіти. – Київ, 2026. – 5–11 берез. (№ 9). – С. 10–11.

Котляревський, Гоголь, Шевченко... Три генії, які створили духовність нової України, в якій ми досі живемо. До них існувала Україна-Русь із її високим Середньовіччям (автор "Слова про похід Ігорів"), Ренесансом (Іван Вишенський) і Бароко (Григорій Сковорода). Русь-Україну вони бачили крізь призму церковно-слов'яниці, яка для народу України залишалася офіційною, але не своєю власною. З появою романтичних "Енеїди" й

"Наталки Полтавки" Котляревського, гоголівських "Вечорів на хуторі біля Диканьки", "Миргорода" й "Тараса Бульби", а особливо Шевченкового "Кобзаря" український народ упізнав у них себе і відчув, що має сформовану духовність та власну історію.

84. **Піхманець Х.** Українська мова як успадкована у школах українознавства в діаспорі / Х. Піхманець // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львів, **2022**. – Вип. 16. – С. 38–48.

85. **Туранли Ф.** До питання давності української мови: цивілізаційний вимір / Ф. Туранли // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 6–12 листоп. (№ 44). – С. 4–5.

Тема "Давність української мови в координатах безпеки Української Держави", обговорювана на круглому столі ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка 20 жовтня, надзвичайно актуальна та потребує пильної уваги наукової спільноти. У межах заходу відбулася змістовна, конструктивна й жвава дискусія учасників.

86. **Чобіт Д.** Постання української мови, українського народу і першої української національної держави / Д. Чобіт // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 12–25 берез. (№ 10/11). – С. 6. – Закінчення. Початок у ч.ч. 2–6, 9 за 2026 р.

Авторами книги є історик і письменник Дмитро Чобіт, який відповідає за історичну частину дослідження і доктор юридичних наук, професор Віктор Акуленко, провідний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, він відповідальний за юридичне наповнення праці, обґрунтування термінології та окремих аспектів видання. В. Акуленко став автором ідеї самого дослідження цієї теми.

87. **Шевчук Д.** Гаральд Гаарман. Індоевропейці. Походження, мови, культури / Д. Шевчук // Критика. – Київ, **2025**. – Верес. – Жовт. (число 9/10). – С. 39.

Рец. на кн.: Гаарман Г. Індоевропейці. Походження, мови, культури. Переклад: Р. Осадчук. Київ, 2023. 240 с.

Німецький мовознавець і культуролог у книжці, яка вийшла німецькою 2010 року, зазначає, що індоєвропейська мовна родина належить до найдосліджуваніших у світі. Реконструкція індоєвропейської мови-основи сягає 7000 року до н.е. Поширення індоєвропейських мов заторкує величезний ареал Європи і Південної Азії. Індоєвропейізація цього ареалу була культурним процесом, що зініціював різнопланові трансформаційні процеси мовно-культурного ландшафту Євразії.

88. Яворський-Волдмур В. Дещо про питання традицій у нашій літературі / В. Яворський-Волдмур // Українська літературна газета. – Чернівці, **2026**. – Січ. (№ 1). – С. 2.

Володимир Базилевський у статті "З нових імпресій та медитацій" (УЛГ, № 12(380) за 2025 р.) зосереджує увагу на важливому питанні української літератури – пов'язаність з традицією чи розрив з традицією: що є добро, а що зло? Адже сьогодні майже ніде не надібаєш якихось узагальнень про сучасний літературний процес в Україні, не кажучи вже, щоб хтось аналізував якусь окрему проблему в ньому. Літературознавці, літкритики наче є, але голосу їхнього не чути. Базилевський слушно вказує на одне доволі поширене явище – мало що не тотальну схильність багатьох наших письменників писати хвацько, зі всякими "стьобами", знуцанням над усталеними нормами, насміваннями над моральністю, людськими чеснотами, зі зневагою до всіх і вся, з розгнужаною еротикою, з нецензурною лексикою, ламанням правил пунктуації, граматики тощо. Цю тенденцію він називає "постмодернізмом" і відразу її засуджує, протиставляючи традиційній манері письма.

Персоналії філологів

Ковалів Юрій Іванович – літературознавець, поет, критик

89. Дроздовський Д. Прояснити себе / Д. Дроздовський // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 5–11 лют. (№ 5). – С. 1, 4.

Рец. на кн.: Ковалів Ю. І. Те, що зроблено (Id quod actum est). Київ, Видавничий центр "Академія", 2024.

Про книжку "Те, що зроблено" Ю. І. Коваліва. "Те, що зроблено" – саме таку назву має нова збірка поезій професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Юрія Коваліва. За цим латинським висловом, що в первісному значенні стосується юридичних документів і пов'язаний із намаганням прояснити зміст документа, ховається спроба ліричного суб'єкта зрозуміти, ким він є і яким є світ навколо нього.

Жовтобрюх Михайло Андрійович – мовознавець

90. **Степаненко М.** Класик української філології з Полтавщини. До 120-річчя від дня народження Михайла Жовтобрюха / М. Степаненко // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 18–24 груд. (№ 50). – С. 10–11.

Михайло Жовтобрюх був, є й залишиться назавжди знаковою постаттю в українській і світовій лінгвістиці. Цьогоріч 120-річчя із дня його народження за ініціативи Українського Інституту національної пам'яті (УІНП) та згідно із постановою ВР "Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2024–2025 роках" відзначається на державному рівні. Протягом 1963–1982 років був завідувачем відділу теорії української літературної мови Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

Дмитренко Микола – фольклорист

91. **Вертій О.** Із народного кореня. Миколі Дмитренку – 70 / О. Вертій // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 8–14 січ. (№ 1). – С. 5.

Микола Дмитренко – видатний фольклорист, етнолог, літературознавець, письменник, журналіст, видавець, краєзнавець, педагог, громадський діяч.

Міжнародне наукове співробітництво

92. **Індиченко Г.** Українсько-шведська наукова комунікація історико-джерелознавча реконструкція / Г. Індиченко, А. Шаповал

// Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2025. – № 2 (37). – С. 125–148.

93. **Рівний** доступ до освіти, захист прав малолітніх і неповнолітніх осіб, цифрова доступність та співробітництво з Європейським Співтовариством у сфері науки та технологій: відбулося засідання Комітету освіти, науки та інновацій // *Голос України*. – Київ, 2026. – 25 лют. (№ 37). – С. 4.

94. **Салата Е.** Підготовку до XI Польсько-українського / Українсько-польського форуму розпочато / Е. Салата // *Освіта і суспільство*. – Київ, 2026. – № 2. – С. 14–15.

Цьогорічний форум, запланований на 28–29 вересня 2026 року в Радомі відбудеться під гаслом: "Освіта перед обличчям цивілізаційних та військових загроз – польсько-український досвід у мирний та воєнний час". Цьогорічний форум продовжує давню співпрацю між науково-освітніми спільнотами Польщі й України, водночас реагуючи на виклики, що стали особливо динамічними та драматичними в останні роки.

95. **Сова О.** Здоров'я мільйонів – у формулах ІТ-архітектора. Український науковець вибудовує структуру медицини майбутнього у США / О. Сова // *Україна молода*. – Київ, 2026. – 11 лют. (№ 6). – С. 10–11.

Професійний ринок оцінює не тих, хто просто користується освітою, а тих талановитих українців, які наполегливо й самостійно вчать, цікавляться, досліджують, досягають результатів і стають професіоналами найвищого гатунку навіть у найрозвиненіших країнах світу. До відповідальної місії структурувати медичні системи Олексій Соколов ішов доволі звивистим шляхом. Починав у підлітковому віці із захоплення математикою. Згодом зацікавився поєднанням візерунків формул у програмуванні. А потім захопився створенням складних інформаційно-логістичних структур. І коли в одній з міжнародних компаній йому запропонували поміркувати над модернізацією інформаційної архітектури в системі охорони здоров'я, з інтересом поринув у нові виклики. Віднайти

алгоритми, здатні допомагати медикам швидко ухвалювати правильні ситуативні рішення, зберігаючи цілісне бачення складних зв'язків усіх елементів системи охорони здоров'я включно з бюрократичними вимогами, – задачка із «зірочкою». Сьогодні Олексій на стику наук рятує здоров'я і життя мільйонів людей через код та системне мислення.

Наука за кордоном

96. **Дудоров О. О.** Директива Європейського Союзу про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального права: огляд окремих новел / О. О. Дудоров, Д. В. Каменський // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Право. – Івано-Франківськ, **2025**. – Вип. 19 (31). – С. 311–326.

97. **Мазуркова О.** Переписати ДНК. Як арктичні велетні звикають до потепління / О. Мазуркова // Україна молода. – Київ, **2025**. – 24 груд. (№ 51). – С. 12.

Природа створила незліченну кількість видів і дала їм лише одну умову: коли настане час, вам доведеться або пристосуватися, або померти. Так тиранозавр перетворився на курку, а мегалодон став частиною історії. Нині все більше видів стикаються із суворими реаліями сьогодення, зокрема білий ведмідь, який активно втрачає середовище існування через глобальне потепління. Але він, на подив учених, почав пристосовуватися. Гени білих ведмедів показують, що вони адаптуються до світу, який швидко змінюється, – пише IFLScience, посилаючись на журнал Mobile DNA. Вчені з Університету Східної Англії вивчили генетичний матеріал зі зразків крові 17 білих ведмедів, 12 з яких жили в холодніших районах північно-східної Гренландії, а 5 – у тепліших районах південно-східної Гренландії.

98. **Маркевич Ю.** Саргасове море: унікальний "плавучий ліс" посеред Атлантики [Електронний документ] / Ю. Маркевич // ПравдаТУТ NEWS : вебсайт. – Режим доступу:

<https://pravdatutnews.com/lifestyle/2026/03/18/75629-sargasove-more-unikalnyy-plavuchyuy-lis-posered-atlantyky>.

Саргасове море: унікальний "плавучий ліс" посеред Атлантики. Це море без берегів відіграє ключову роль у кліматі планети та є домом для сотень видів морських тварин. Вчені відзначають, що на Землі існує одне море, яке не торкається суші – Саргасове море в Атлантичному океані. Його межі формують не береги, а чотири потужні течії: Північноатлантична, Канарська, Північна екваторіальна та Антильська. Море розташоване приблизно за 590 миль на схід від Флориди.

99. **Наука** – міст для діалогу, миру та стійкості. 27 листопада світ відзначатиме ще один День науки / інформація МАН України // Світ. – Київ, 2025. – Листоп. (№ 22). – С. 4.

На 43-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у місті Самарканд (Узбекистан) ухвалили резолюцію про проголошення Міжнародного дня залучення до науки заради сталого розвитку. Ініціатором подання став президент Малої академії наук України (Центру 2-ї категорії під егідою ЮНЕСКО), академік НАНУ Станіслав Довгий. Виконавча рада ЮНЕСКО ухвалила відповідне рішення переважною більшістю голосів. Окрім членів Виконавчої ради ЮНЕСКО, ідею започаткування Міжнародного дня залучення до науки заради сталого розвитку також підтримали Албанія, Вірменія, Болівія, Болгарія, Домініканська Республіка, Конго, Коста-Рика, Кот д'Івуар, Хорватія, Єгипет, Естонія, Грузія, Греція, Індія, Камерун, Латвія, Ліберія, Ліван, Литва, Люксембург, Малайзія, Маврикій, Мавританія, Марокко, Нігерія, Нідерланди, Німеччина, Об'єднані Арабські Емірати, Острови Кука, Панама, Парагвай, Перу, Польща, Португалія, ПАР, Сербія, Словаччина, Словенія, Туніс, Туреччина, Іспанія, Судан, Франція, Узбекистан, Уругвай, Філіппіни, Шрі-Ланка, Ємен, Японія та низка інших країн.

100. **Нестеренко В.** Фізики зловили межу між двома формами рідкої води. Її існування передбачили ще в 1992 році [Електронний документ]

/ В. Нестеренко // Nauka.ua : вебсайт. – Режим доступу:
<https://nauka.ua/news/fiziki-zlovili-mezhu-mizh-dvoma-formami-ridkoyi-vodi-yiyi-isnuvannya-peredbachili-shche-v-1992-roci>.

У переохолодженій воді вперше зафіксували критичну точку – межу, де дві її рідкі форми різної щільності перестають відрізнятися одна від одної. Існування цієї точки передбачили ще 1992 року та відтоді вважали ключем до пояснення аномальних властивостей води – зокрема, чому вода найгустіша за температури чотири градуси Цельсія, а не при замерзанні. Щоб зафіксувати точку до утворення кристалів льоду, фізики нагрівали аморфний лід наносекундним інфрачервоним лазером і майже миттєво просвічували зразки рентгенівськими імпульсами. Дослідження опублікували в журналі Science.

101. **Резнік Я.** Феномен соціокультурного дисенсусу: теоретичні інтерпретації та імпіричні дослідження у світовій соціології / Я. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – Київ, **2025**. – № 4. – С. 149–179.

Здійснено огляд теоретичних інтерпретацій та емпіричних досліджень соціокультурного дисенсусу у світовій соціології. Проаналізовано трактування феномену дисенсусу у працях Р. Дарендорфа, Е. Шилза, В. Оберта, В. Волеса та інших. У цих працях соціологічне поняття дисенсусу презентується як теоретичний антипод та доповнення поняття консенсусу. Поняття консенсусу та дисенсусу були розбудовані в конкурувальних макросоціологічних теоретичних традиціях структурного функціоналізму й теорій соціального конфлікту, але взаємно доповнюють одне одного у спільному аналітичному контексті досліджень.

102. У перекладі з японської – це "хвиля в затоці" / інф. "Світу" // Світ. – Київ, **2025**. – Листоп. (№ 22). – С. 7.

5 листопада у світі відзначають день поширення інформації про проблему цунамі. Його мета – підвищити готовність людей до дій у разі стихійного лиха. 5 листопада у світі відзначають Всесвітній день поширення

інформації про проблему цунамі. Це міжнародна ініціатива, започаткована рішенням Генеральної Асамблеї ООН у грудні 2015 року.

103. **Хронологія** розвитку квантової хімії та її сучасний стан / В. Лобанов, Є. Дем'яненко, О. Кремень, М. Картель // Світогляд. – К., **2025**. – Т. 20, № 4 (114). – С. 45–60.

Історія створення та розвиток квантової хімії у світі.

104. **Matiash S.** The autonomy of science in a globalised world / S. Matiash // Humanities studios: pedagogy, psychology, philosophy : the founder of the journal / National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine ; ed. board: S. Nikolaienko, V. Shynkaruk, I. Pyzhyk [et al.]. – Kyiv, **2025**. – Vol. 13, N 3. – С. 76–92.

Автономність науки в глобалізованому світі. Метою дослідження було визначення характеристик наукової автономії в глобалізованому суспільстві на прикладі різних моделей наукового управління. Методологія включала використання методів абстракції, аналізу, синтезу та формалізації для порівняння систем забезпечення автономії науки в США, Німеччині, Великій Британії, Індії, Індонезії, Південній Африці, Україні та Казахстані. Дослідження показало, що в країнах з розвинутою наукою (США, Німеччина, Велика Британія) наукова автономія досягалася завдяки законодавчо закріпленій інституційній незалежності наукових організацій, стабільному фінансуванню та механізмам саморегулювання через наукові ради та незалежні експертні агентства. У країнах, що розвиваються (Індія, Індонезія, Південна Африка), автономія обмежувалася залежністю від державного фінансування та політизованим призначенням керівників наукових установ. У пострадянських країнах (Україна, Казахстан) спостерігається перехідний стан: формально автономія була декларована в законах, але на практиці наукові установи суттєво залежать від рішень міністерств, мають обмежений доступ до альтернативних джерел фінансування та мають слабо розвинені механізми саморегулювання.

Національна академія наук України

105. **Волинська М.** Мобілізація наукових зусиль для досягнення справедливого миру / М. Волинська // Світ. – Київ, 2025. – Груд. (№ 23). – С. 6.

Академія наук вищої школи України – всеукраїнська громадська наукова організація, що об'єднує майже 500 провідних учених, докторів наук і професорів з усіх галузей знань та всіх університетських центрів країни – провела свою підсумкову щорічну конференцію.

106. **Локтєв В.** Національна академія, влада і суспільство / В. Локтєв // Світогляд. – Київ, 2025. – Т. 20, № 3 (113). – С. 9–11.

Наприкінці минулого року НАН України оголосила кампанію виборів нових членів до своїх лав. Вибори завжди складна і важлива подія в житті кожної академії, яка вимагає певних процедур, проведення різного роду засідань, що не дуже легко здійснити, коли в країні воєнний стан. Враховуючи це, сама ідея щодо будь-яких виборів не набуває одностайного схвалення. Немало моїх колег вважали і вважають, що ситуація з науково-освітньою сферою в країні, як кажуть, неоднозначна. Зокрема, багато кваліфікованих фахівців знаходяться за межами країни, а установи, принаймні достатньо велика їхня кількість, перебувають під щоденною небезпекою бути зруйнованими. Це і багато іншого примушує думати, що проведення виборів є недоречним і треба почекати до кращих часів. Є й інші думки, які мені ближче. Справді, українська наука доволі тяжко хворіє, що почалося задовго до злочинного вторгнення рашистських полчищ на терени України.

107. **Остролуцька Л.** Як обирали президента НАН України / Л. Остролуцька, Д. Шулікін // Світ. – Київ, 2025. – Жовт. (№ 19). – С. 1, 4–5.

Президентом Національної академії наук України обрано академіка Анатолія Загороднього. Він виступає за розширення автономії інститутів, за міжінститутську кооперацію, за оновлення підходів до формування керівного складу установ. Переконаний, що Академія має стати постійно діючим центром експертизи, відкритим для держави, суспільства й

економіки. *Анатолій Загородній має намір забезпечити прозорість, відкритість та підзвітність розподілу бюджетних коштів Академії на всіх рівнях. Він наголошує, що Академія має залишатись відкритою в управлінні. Зростатиме роль наукових колективів в ухваленні рішень, а також науково-координаційних рад, комітетів і комісій як інструментів стратегічного планування й аналітичного супроводу.*

Національна академія педагогічних наук України

108. **Гальченко М.** Обдарованість: міфи і реальність / М. Гальченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 34–35.

Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України було створено у 2008 році як науково-дослідну установу, що займатиметься пошуком, виявленням, підтримкою та розвитком обдарованих дітей і молоді.

109. **Гудим І.** Співпраця триватиме / І. Гудим // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 6.

На засіданні Президії НАПН України 18 грудня відбулося заслуховування результатів виконання у 2025 р. та в цілому Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023–2025 роки. На продовження міжвідомчої взаємодії між установами НАН України та НАПН України за поданнями наукових установ підготовлено проєкт нової Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України на 2026–2028 рр.

110. **Дімітров Д.** Нагорода за визначну діяльність – НАПН України / Д. Дімітров // Освіта і суспільство. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 1.

Грамота Верховної Ради України – колективу Національної академії педагогічних наук. 29 січня 2026 року на засіданні Президії НАПН України відбулося вручення високої нагороди – Грамоти Верховної Ради України – колективу Національної академії педагогічних наук України. Почесну місію за дорученням Голови Верховної Ради України виконав народний депутат

України, член Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Іван Кириленко. Він вручив нагороду президенту НАПН України, академіку Василю Кременю. Звертаючись до Василя Кременя, членів Президії НАПН України, вітаючи колектив Національної академії педагогічних наук України, народний депутат зазначив, що з моменту утворення НАПН України як фахової наукової установи й донині Академія є незмінним провідним осередком освітньо-педагогічних наук – глибоких досліджень, актуальних ініціатив, затребуваних аналітичних видань, експериментальної практики, підвищення наукової кваліфікації і багато значущого іншого. Колективи наукових установ НАПН України опрацьовують не лише фундаментальні теми й конкретні методики, а й реагують на злободенні проблеми, зокрема потреби дітей і молоді, освітян-практиків, комбатантів, суспільства в цілому під час широкомасштабного російського вторгнення.

111. Ляшенко О. І. Штучний інтелект: застосування на підсилення / О. І. Ляшенко ; спілкувалася Л. Ткаченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 8–10.

21 листопада у Національній академії педагогічних наук України (НАПН України) відбулися Загальні збори за темою "Трансформація освіти: Штучний інтелект (ШІ) у сучасному освітньому просторі". Це знаковий захід, що свідчить про офіційний початок нової епохи в системі освіти. Епохи, коли застосування ШІ буде не проявом креативності, а обов'язковим елементом освітньої діяльності. Коли з експериментуванням ШІ буде заміщено системним і всебічним застосуванням, контролем і дотриманням етичних норм тощо.

112. Ткаченко Л. У НАПН України утворено Науково-експертну раду духовної і богословської освіти / Л. Ткаченко // Освіта і суспільство. – Київ, **2025**. – № 6 (87). – С. 16.

18 грудня на засіданні Президії НАПН України було розглянуто важливий запит про утворення Науково-експертної ради духовної і богословської

освіти при Відділенні філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України. На розгляд Президії було представлено "Положення про Науково-експертну раду духовної і богословської освіти Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки Національної академії педагогічних наук України", а також склад Науково-експертної ради. З цього питання виступила академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України Світлана Сисоєва. Члени Президії НАПН України розглянули й затвердили Положення, а також склад ради. Головою Науково-експертної ради обрано протоієрея, доктора наук із богослів'я, професора, голову Управління духовної освіти і богословської науки Православної Церкви України Олександра Трофимлюка.

Мала академія наук

113. **Луніна В.** Від Харківщини до Женеви. Як Мала академія наук об'єднує молодь і вчених світу / В. Луніна // Слово Просвіти. – Київ, 2025. – № 47. – С. 7.

Цьогоріч Комунальний заклад "Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради" відзначає 30-річчя з дня свого заснування. Тридцять років – це не просто ювілей, а символ шляху, що вимірюється поколіннями юних дослідників, сотнями проектів і тисячами ідей, які ожили в стінах Харківської обласної Малої академії наук.

114. **Поліщук І. Ю.** Спорт, освіта, наука: інноваційні підходи у Київській малій академії наук / І. Ю. Поліщук, С. І. Вакарін // Спорт: історія та сучасність : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. : 3 квіт. 2025 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; [упоряд.: Е. Кузьменко, Є. Земляна, І. Фечко ; редкол.: О. Машевський та ін.]. – Київ, 2025. – С. 56–58.

Вчені КНУ – учасники світових наукових проєктів

115. **Волик А.** Українські фізики у серці світової науки. Учені КНУ працюють у найпередовіших експериментах ЦЕРН / А. Волик // Світ. – Київ, 2025. – Листоп. (№ 22). – С. 5.

Еволюція експериментальних і теоретичних досліджень властивостей матерії на фундаментальному рівні призвела до необхідності створення установок, які за масштабом можна порівняти з мегаполісами. Найпотужнішою серед них є Великий адронний колайдер (ВАК) – унікальна прискорювальна установка, розташована у підземному тунелі завдовжки 27 км на кордоні Швейцарії та Франції. Саме тут, у міжнародному дослідницькому центрі ЦЕРН, тисячі фізиків з усього світу шукають відповіді на фундаментальні питання про будову Всесвіту. Серед них – і вчені КНУ імені Тараса Шевченка. "Якщо коротко, ЦЕРН – це місце, де вчені намагається зрозуміти, з чого складається матерія і як вона тримається разом, – пояснює професор кафедри ядерної фізики та високих енергій фізичного факультету КНУ, учасник експериментів ЦЕРН Володимир Аушев. – Колайдер дозволяє нам у мініатюрі відтворити умови, за яких формувався Всесвіт після Великого вибуху.

Видатні особистості в науці

Про людей, чиї досягнення і творіння, завдяки інтелекту, наполегливій праці та таланту, наблизили до знакових подій і залишили яскравий слід в історії України і світу. Їх надзвичайна праця і відкриття сприяють прогресу людства.

Айзенберг Яків Єйнович – вчений, радіотехнік

116. **Тверитникова О. Є.** Внесок академіка Я. Є. Айзенберга у розвиток космічних систем керування в Україні і світі / О. Є. Тверитникова, О. С. Войтюк // Космічна наука і технологія. – Київ, 2025. – Т. 31, № 3 (154). – С. 69–83.

Український вчений, головний теоретик чотирьох поколінь систем керування ракетно-космічної техніки. Серед найбільш відомих проектів,

розроблених під керівництвом Якова Айзенберга – старти найдосконалішої у світі стратегічної ракети SS-18 "Сатана", надважкої ракети-носія "Енергія", створення й запуск функціонально-вантажного блоку "Зоря", що поклали початок будівництву нової Міжнародної космічної станції.

Березовський Максим Созонтович – класик європейської музики

117. **Федорів М.** Автор першої української симфонії [Березовський Максим Созонтович (1745–1777)] / М. Федорів // Слово Просвіти. – Київ, 2025. – 16–22 жовт. (№ 41). – С. 16.

*Розповідь про цьогорічного ювіляра, українського композитора, талановитого співака і диригента, академіка Болонської академії, автора першої української симфонії, класика європейської музики Максима Березовського (1745–1777). 1771 року Березовський отримав звання *maestro di musica* і був обраний членом Болонського філармонічного товариства.*

Борисенок Степан Гнатович – історик права

118. **Усенко І. Б.** Стефан Борисенок – яскравий представник київської академічної школи істориків права / І. Б. Усенко // Правова держава. – Київ, 2025. – Вип. 36. – С. 204–220.

Вегнер Карл Теодорович – ортопед-травматолог

119. **К. Ф. Вегнер** – видатний вчений, засновник вітчизняної ортопедії та травматології / В. О. Танькут, І. В. Голубєва, Л. В. Філіпенко, О. Г. Шевченко // Ортопедія, травматологія та протезування. – Харків, 2025. – № 3 (640). – С. 111–116.

Готалов-Готліб Артемій – історик

120. **Міхно О.** 160 років від дня народження Артемія Готалова-Готліба (1866–1960), історика, педагога / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2026**. – № 1 (88). – С. 21.

Наукові інтереси А. Готалова-Готліба були надзвичайно широкими: різні аспекти візантиністики та слов'янознавства, історії античного світу та його культури, класичної філології та археології, історії освіти та педагогіки, історіографії та краєзнавства, історико-філософські течії педагогіки тощо. його творче життя було дуже довгим – понад 60 років. Був співробітником Енциклопедичного словника Брокгауза та Ефрона та автором десятків ґрунтовних статей з історії освіти і всесвітньої історії.

Декарт Рене (René Descartes) – філософ, фізик, фізіолог, математик

121. **Мислитель, що змінив світ.** До 430-річчя від дня народження Р. Декарта // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, **2025**. – № 1, 2026, 1 кварт. – С. 59–66.

Рене Декарт (Renatus Cartesius; 1596–1650) – французький філософ, фізик, фізіолог, математик, основоположник аналітичної геометрії. У математиці Декарт запровадив декартову систему координат, дав поняття змінної величини і функції, ввів багато алгебраїчних позначень. У фізиці він сформулював закон збереження кількості руху, запровадив поняття імпульсу сили. Декарт – автор методу радикального сумніву в філософії, механіцизму у фізиці, ввів у науковий обіг поняття рефлексу.

Динник Олександр Миколайович – механік

122. **Скарбниця ідей і майстерність утілення.** До 150-річчя від дня народження О. М. Динника // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, **2025**. – № 1, 2026, 1 кварт. – С. 32–37.

Динник Олександр Миколайович – український вчений у галузі механіки та теорії пружності, засновник наукової школи з теорії пружності в Україні. Академік АН УРСР, академік АН СРСР. У 1899–1904 роках – лаборант Київського університету. З 1941 по 1944 рік працював в Інституті гірничої механіки АН УРСР, в Уфі і Москві; в 1944–1950 роках – професор Київського університету; в 1944–1947 роках – завідувач відділу теорії пружності Інституту гірничої механіки АН УРСР; з 1948 року – завідувач відділу теорії пружності Інституту будівельної механіки АН УРСР.

Ісаєвич Ярослав Дмитрович – історик; академік

123. **Літописець** України. До 90-річчя від дня народження Я. Д. Ісаєвича // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова"; відп. ред. Н. В. Жданова; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, **2025**. – № 1, 2026, 1 кварт. – С. 50–58.

Енциклопедист від Бога – від статей в радянських довідниках до новітньої "Енциклопедії історії України" та "Енциклопедії сучасної України", "Polskiego Słownika Biograficznego", російської енциклопедії "Книга", його гасла відзначаються науковою вичерпністю та академічним лаконізмом. У престижній "Енциклопедії середніх віків", яка вийшла у французькій, англійській та італійській версіях, перу Ярослава Ісаєвича належать статті про Україну, її історичні регіони та міста.

Ковальчук Андрій Васильович – лікар

124. **Крижанівський А.** Трудівник на медичній ниві. До 90-річчя від дня народження видатного лікаря Андрія Ковальчука / А. Крижанівський, В. Шендеровський // Слово Просвіти. – Київ, **2026**. – 8–14 січ. (№ 1). – С. 4.

Серед вчених з когорти малознаних – ім'я визначного науковця Київської школи ортопедів-травматологів, лікаря вищої категорії, керівника консультативно-поліклінічного відділення (2000–2014 рр.) "Інституту

травматології та ортопедії НАМН України" Андрія Васильовича Ковальчука, якому 11 січня 2026 року виповнюється 90 років від дня народження.

Ломинський Федір Іванович – гістолог

125. **Фундатор** української гістології. До 170-річчя від дня народження Ф. І. Ломинського // Календар знаменних і пам'ятних дат / Держ. наукова установа "Книжкова палата України ім. Івана Федорова" ; відп. ред. Н. В. Жданова ; уклад. І. О. Аврахова. – Київ, **2025**. – № 1, 2026, 1 кварт. – С. – С. 32–43.

Ломинський Федір Іванович (1856–1927) – гістолог, доктор медицини, професор. Закінчив медичний факультет Університету св. Володимира в Києві (1883), де у 1883–1884 р. був стипендіатом для підготовки до професорського звання. У 1885–1891 р. працював лікарем, зокрема від 1890 – в Київському військовому шпиталі; від 1892 – у Київському медичному інституті: 1896–1906 – приват-доцент, 1906–1924 – завідувач кафедри гістології та ембріології. Один із засновників гістофізіологічного напрямку в гістології. Вивчав паразитизм мікробів. Уперше описав поділ нервових клітин личинок амфібій, з'ясував роль макрофагів у деструкції пошкоджених нейронів, виявив внутрішньо-клітинні каналці в низці епітеліальних клітин, дослідив морфологію секреторного процесу в підшлунковій залозі.

Михалевич Володимир Сергійович – кібернетик

126. **Кузьменко В. М.** До 95-річчя від дня народження Володимира Сергійовича Михалевича / В. М. Кузьменко // Кібернетика та системний аналіз. – Київ, **2025**. – Т. 61, № 4. – С. 3–8.

Михалевич Володимир (1930–1994) – український науковець у галузі економічної кібернетики, академік Академії наук СРСР (1984) і Національної академії наук України. Доктор фізико-математичних наук, професор.

Директор Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України (1982–1994).

Павловський Іван Францович – архівознавець

127. **Міхно О.** 175 років від дня народження Івана Павловського (1851–1922), історика, педагога / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2026**. – № 1 (88). – С. 22.

Його діяльність охоплювала архівознавство, історичну бібліографію та краєзнавство. Він був членом Наукового товариства імені Т. Шевченка (з 1899), Історичного товариства Нестора-літописця (1896–1918) та Київського товариства старожитностей і мистецтва (1901–1917). Співпрацював з часописом "Киевская старина", де було вміщено близько 40 його статей з історії Полтавщини кінця XVIII – XIX ст. Особливої уваги заслуговує його роль секретаря Полтавської вченої архівної комісії (з 1903), діяльність якої сприяла пошвавленню історико-культурного життя Полтавщини.

Пономарів Олександр Данилович – мовознавець

128. **Славною** мовознавця Пономарева пам'ятаємо / за інформацією пресслужби ННІЖ // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 6–12 листоп. (№ 44). – С. 7.

Днями в Навчально-науковому інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка відбувся Перший всеукраїнський конкурс культури медійного мовлення "MediaСлово" імені Олександра Пономарева. Захід присвятили до 90-річчя від дня народження видатного українського мовознавця, педагога, Заслуженого професора Університету Олександра Даниловича Пономарева (1935–2020). До організації долучилися факультети й інститути журналістського спрямування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Державного університету "Київський авіаційний інститут", Донецького національного університету

імені Василя Стуса, Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного технічного університету "Дніпровська політехніка", Національного університету біоресурсів і природокористування України, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка та Ужгородського національного університету.

Пулюй Іван Павлович – фізик та електротехнік

129. **Іван Пулюй та Університет його імені** / О. Рокіцький, В. Шендеровський, М. Митник, Ю. Скоренький // Світогляд. – Київ, **2025**. – Т. 20, № 3 (113). – С. 18–26.

До 180-річчя від народження Івана Пулюя та 111-ї річниці розвідки Івана Пулюя "Україна і її міжнародне політичне значення".

Примаченко Марія Оксентіївна – видатна художниця

130. **Самченко В.** Прима Марія – легендарна художниця-віщунка з Болотні. Про Марію Примаченко розповідає телеведуча і письменниця Людмила Лисенко, яка знала мисткиню кілька десятків років / В. Самченко // Україна молода. – Київ, **2026**. – 7 січ. (№ 1). – С. 13.

У січневі дні виповнюється 117 років від дня народження однієї з найупізнаваніших українських художниць – Марії Примаченко. "Україна молода" запросила до розмови журналістку, мистецтвознавцю і письменницю Людмилу Лисенко, яка понад півстоліття професійно вивчає творчість мисткині. Роман у трьох книгах Людмили Лисенко "Світотворення від Марії", який авторка писала сім років, номінували на Шевченківську премію. Цей художній твір іде за біографією Марії Примаченко і творить національний міф про геніальну українську художницю.

Сковорода Григорій Савич – філософ

131. **Ахінько В.** Невже "спіймали" Сковороду? / В. Ахінько
// Українська літературна газета. – Чернівці, **2025**. – Листоп. (№ 11). – С. 43.

Рец. на кн.: Кралюк П. Григорій Сковорода. Портрет без ретуші. Харків, 2024.

Петро Кралюк – доктор філософських наук, професор, перший проректор Національного університету "Острозька академія". Створив власну концепцію історії філософії України, що відрізняється від загальноприйнятої. У праці науковець розглядає діяльність найвідомішого й найбільш шанованого українського філософа Григорія Сковороди. На сторінках видання той постає справжнім, реальною людиною, а не іконою, яку намагалися з нього малювати радянські й українські дослідники. Автор спростовує багато мітів про Сковороду, і показує, що на їхнє існування немає й не було жодних підстав. Філософ був аполітичним, сином свого часу, коли реальністю було існування імперських, а не національних держав. Не демонстрував Сковорода й української етнічної свідомості, що не вписується в наші уявлення про одного з українських національних героїв.

132. **Дацюк Г.** "Світе, я йду до тебе!" [Сковорода Григорій Савич]
/ Г. Дацюк // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 4–17 груд. (№ 48/49). – С. 8.

У свій 303-ій день народження, Григорій Савич Сковорода не втікав від світу, а вийшов назустріч йому. І щасливі були ті, хто зустрівся сьогодні з видатним мислителем, педагогом, музикантом, перекладачем, поетом, просвітителем, поліглотом, ерудитом. У такому багатогранному вимірі поставав український любомудр європейського рівня Григорій Сковорода на урочистому заході, організованому Дипломатичною академією України імені Геннадія Удовенка при міністерстві закордонних справ України. Як наголосив директор Дипломатичної Академії, надзвичайний і повноважний посол України Ігор Осташ, Сковорода – це посланець культурної дипломатії.

Соколова Вікторія – хімік

133. **Соколова В.** "Сподіваюся, що через мої дослідження одного дня моя країна теж зможе пишатися мною" / В. Соколова ; спілкувалася Ю. Гупалюк // Всесвіт. – Київ, **2025**. – № 9/12 (1165/1168). – С. 273–276.

Вікторія Соколова є натхненням для молодих українців, які прагнуть досягти наукових проривів на світовій арені. Її шлях у науці розпочався у 2015 році, коли, будучи молодою киянкою та випускницею Кловського ліцею із золотою медаллю, вона перетнула океан, щоб здійснити свою мрію. Під час навчання в університеті вона занурилася у світ досліджень, приєднавшись до лабораторної команди під керівництвом українського вченого професора Юрія Гогоці, відомої особистості, добре відомої за межами України. Саме в цій лабораторії Вікторія почала досліджувати передові вуглецеві та графітові матеріали, призначені для біомедичних застосувань. Один з її помітних проєктів був зосереджений на розробці матеріалів для фільтрації крові у пацієнтів із сепсисом – новаторського винаходу, який може врятувати тисячі життів. Стаття, в якій детально викладено цю роботу, була опублікована в престижному міжнародному журналі «ACS Applied Bio Materials», високоповажному виданні серед дослідників-хіміків. Це досягнення стало важливою віхою не лише для самої Вікторії, а й для ширшої української наукової спільноти, яка продовжує демонструвати свій величезний потенціал світові.

Хрептовський Ахіль – лікар

134. **Кузик В.** Ахіль Хрептовський. Із циклу оповідань "Нашого цвіту по всьому світу" / В. Кузик, Г. Макаренко // Всесвіт. – Київ, **2025**. – № 5/8 (1161/1164). – С. 267–276.

Д-р Хрептовський Ахіль (1920–1998) – лікар, спортивний діяч та репортер, український громадський діяч діаспори. У 1949 р. оселився у Чикаго та відкрив приватну лікарську практику в Норідж, Іллінойс. З 1982 р. – президент Світової Федерації Українських лікарських товариств (СФУЛТ).

Меценат, шанувальник, колекціонер українського образотворчого мистецтва,. Ініціатор-засновник Українського інституту модерного мистецтва у Чикаго. Голова Українського Лікарського Товариства Північної Америки (1975–1977). Хрептовський був ініціатором і співзасновником Українського Лікарського Товариства в Австралії та Австрії.

Шор Наум Зуселевич – кібернетик

135. **Стецюк П. І.** Наукова спадщина академіка Н. З. Шора / П. І. Стецюк // Кібернетика та системний аналіз. – Київ, **2025**. – Т. 61, № 4. – С. 94–103.

Шор Наум Зуселевич – український вчений в галузі кібернетики, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України. Закінчив механіко-математичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Широку популярність і визнання отримав метод послідовного аналізу варіантів ("київський віник"), розроблений В. С. Михалевичем і Н. З. Шором.

Юркевич Памфіл – філософ

136. **Міхно О.** 200 років від дня народження Памфіла Юркевича (1826–1874), філософа, педагога / О. Міхно // Освіта і суспільство. – Київ, **2026**. – № 2. – С. 21.

28 лютого виповнюється 200 років від дня народження Памфіла Юркевича. Він належить до найвидатніших представників філософської думки XIX ст. Один із найяскравіших представників українського кордо центрризму – теорії тотожності людської і духовної реальності. В ній людське зводиться до духовного і на перший план виходить власне духовне.

Яворницький Дмитро – історик

137. **Туранли Ф.** Український інтелектуал і популяризатор козацької спадщини. З нагоди 170-річчя від дня народження Дмитра Яворницького –

видатного українського історика і археолога / Ф. Туранли // Слово Просвіти. – Київ, **2025**. – 16–22 жовт. (№ 41). – С. 4.

Яворницький Дмитро Іванович (Еварницький) (1855–1940) – український історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, дослідник історії українського козацтва, музеєзнавець, дійсний член НТШ (1914) і ВУАН (1929). Один із фундаторів Обласного краєзнавчого музею імені О. М. Поля. Один з перших, хто детально вивчив всю історію запорозького козацтва та історію дніпровських порогів.